

Musul İli Reşidiye Türkmen Kasabasında Evlenme Merasimi*

Marriage Ceremony in Reşidiye Turkmen Town in Mosul Province

Taha Mahmood Ahmed ALI**
Seyfullah YILDIRIM***

Öz

Kültür, toplumun gelenek, görenek, âdet ve inançlarını yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan temel bir yapı taşıdır. Toplum içinde zamanla gelenekselleşen kültürel öğeler, halk kültürünü meydana getirmektedir. Topluma ait kültürel unsurlar özellikle hayatın geçiş dönemlerinde uygulanan törenlerde en belirgin şekilde ortaya çıkar. İnsan hayatının doğum, evlenme ve ölüm üzere temelde üç önemli geçiş dönemi olduğu kabul edilir. Evlenme, iki birey arasındaki gönül bağının resmi ve taahhütlü bir birlikteliğe dönüştürdükleri süreçtir. Irak Türkleri kültüründe evlenme, kız isteme ile başlayıp gerdek sonrası uygulamalarla tamamlanan, zengin inanç ve pratiklerle dolu bir gelenektir. Toplumsal bir işlevi de olan evlenme törenleri, erkek ve kadın bireyi bir araya getirerek aralarındaki bağların güçlenmesini, sağlam aile ve toplum yapısının oluşmasını ve birlik ve beraberlik ruhunun pekişmesini sağlar. Bu süreçte ortak değerler, inançlar, ritüeller, gelenekler, eğlenceler ve müzikler gibi unsurlar, geçmiş ve bugün arasında bağ kurulmasına katkıda bulunur Bu çalışmada, Musul ili Reşidiye Türkmen kasabasındaki evlenme geleneği incelenerek, evlenme öncesi, evlenme sırası ve

* Bu makale Taha Mahmood Ahmed Ali, (2024), Musul İli Reşidiye Kasabası Türkmen Halk Kültürü, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Danışman. Prof. Dr. Seyfullah YILDIRIM) adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** tahakandil@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8358-3886, GAZI ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi (YL) (Tezli)

*** seyfiyildirim@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4543-6524, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

evlenme sonrasında yapılan hazırlıklarla ilgili adetler, uygulamalar belirlenip analiz edilerek sınıflandırılmaktadır. Çalışmada, Musul ili Reşidiye kasabası Türkmen halk kültüründe unutulmaya yüz tutmuş evlenme gelenekleri aşama ve uygulamalarıyla beraber tanıtılarak bu geleneklerin ortak Türk dünyasında uygulan merasimlerle benzer olduğu ortaya konulacaktır. Ayrıca sözlü kültür ortamında yaşatılan ve uygulanan pratiklerin kayıt altına alınarak sonraki kuşaklara aktarılması da amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlenme, düğün, merasim, Musul, Reşidiye

Abstract

Culture is a basic building block that reflects the traditions, customs, traditions and beliefs of the society and is passed down from generation to generation. Cultural elements that become traditional in society over time constitute folk culture. Cultural elements belonging to the society are most evident in the ceremonies practiced especially in the transition periods of life. It is accepted that there are basically three important transition periods of human life: birth, marriage and death. Marriage is the process in which the bond of heart between two individuals is transformed into an official and committed union. In the culture of Iraqi Turks, marriage is a tradition full of rich beliefs and practices, starting with asking for a girl and ending with the post-nuptial practices. Marriage ceremonies, which also have a social function, bring male and female individuals together, strengthening the bonds between them, forming a strong family and community structure and reinforcing the spirit of unity and solidarity. In this process, elements such as common values, beliefs, rituals, traditions, entertainment and music contribute to the establishment of a bond between the past and the present. In this study, the marriage tradition in the Turkmen town of Reşidiye in Mosul province is examined and the customs and practices related to the preparations made before, during and after the marriage are identified, analyzed and classified. In the study, the forgotten marriage traditions in the Turkmen folk culture of the town of Reshidiye in Mosul province will be introduced together with their stages and practices, and it will be revealed that these traditions are similar to the ceremonies practiced in the common Turkic world. In addition, it is also aimed to record the practices kept alive and practiced in the oral culture environment and to transfer them to the next generations.

Keywords: Marriage, wedding, ceremony, Mosul, Rashidiya, folk culture.

Giriş

İnsan hayatının toplum tarafından önemli olarak kabul edilen ve bireyin bulunduğu bir durumdan toplum tarafından eşik kabul edilen başka bir eşige geçiş süreci genel olarak geçiş dönemi olarak ifade edilebilir. Geçiş dönemleri yaş, zaman, tören ya da yerine getirilen bir görev ile değişmektedir (Yeşil, 2014:38). durumdan başka birtanımlanmış bir aşamadan bir başka düzene geçilmesine geçiş düzeni denir

Hayatın en önemli geçit dönemlerinden olan evlenme Türk kültüründe ailenin toplumsal yapının temeli olmasından dolayı önemli bir olay olarak görülmektedir. (Örnek, 2000:185). Kız ve erkeğin ayrı ayrı bireysel kimlikten bir ve aile olarak toplum tarafından yeni bir kimlik ve kurumun temsilcileri olarak kabul edilme sürecinin başlangıcı olduğu için evlilik süreci türlü merasimlerle yerine getirilmektedir. Evlilikler, sosyal hayattaki toplumsal ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayarak sürekliliği temin eder.

Evlenme geleneği, uzun bir süreç boyunca çeşitli törenlerin uygulandığı bir dizi etkinlikten oluşur. Din, etnik grup, coğrafi ve kültürel farklılıklara bağlı olarak topluluklar, farklı ritüel ve uygulamalarla bu gelenekleri gerçekleştirir. Evlenme gelenek ve törenlerini özel kılan, gelin ve damadın biyolojik ve toplumsal bir durumdan diğerine geçerken “tehlikelerden ve zararlı etkilerden koruma ve kutsama” amacı taşıyan geçiş dönemlerinden biri olmasıdır (Örnek,1988: 105). Tören, aynı zamanda yeni bir toplumsal yapılanmanın, topluluk üyeleri arasında gerçekleştirilen bir sözleşmenin ve mevcut kurumun yeniden desteklendiğinin bir göstergesidir. Bu şekilde, topluluğun genel yasalarının devamlılığı da sağlanmış olur. Her dönemin kendi içinde çeşitli gerekçelerle uygulanan pratikler, günümüzde toplumların kültürel belleklerini taşımalarına vesile olmuştur (KK5).

Evlenme süreci, evlenmenin hangi biçimde yapıldığına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Görücü usulü yapılan evliliklerde kız isteme, söz-nişan, kına gecesi ve düğün gibi sürecin neredeyse tüm aşamaları uygulanırken, kaçan kızla ilgili evliliklerde yalnızca nikâh aşamasının yapıldığı bilinmektedir. Bu sebeple evlenme sürecinin anlaşılabilmesi için evlenme biçimlerinin bilinmesi ve buna göre bir inceleme yapılması gerekmektedir. Çalışmamızın konusu olan ve tarihi geçmişi kadar somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları açısından da zengin olan Musul’un Reşidiye kasabasında, Türkmen halk kültüründe evliliğe giden süreçte gelenekler çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar, sadece ilçe ve köylerde değil, mahalleler bazında bile büyük farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmamızda, Reşidiye Türkmen kasabasına ait evlenme adetleri genel bir çerçevede ele alınamayacağından, “kız isteme, söz-nişan, kına ve düğün” başlıkları altında yöresel farklılıkları ile tanıtılmaya çalışılmıştır.

Türk dünyasının farklı bölgelerinde “Çeyiz” karşılığı olarak birçok kelime bulunmaktadır. Azerbaycan Türkçesinde “cehiz”, Kazak Türkçesinde “sep”, “kız enşi”, “jasav”; Türkmen Türkçesinde “sep” ve Kıbrıs’ta ise “çehiz”, çeyiz vd. Bu bölgelerde görüldüğü üzere farklı farklı sözcükler kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Türkiye’nin içinde de ağızlarda ve bölgeden bölgeye farklı sözcükler kullanıldığı söylenmektedir. Bu sözcüklerden cehiz, çiz, çeyz ve çehiz, cihazdan gelmekte olup, Türkiye Türkçesinde çeyiz ile aynı anlamdadır. Ayrıca Orta Asya’daki Türk toplulukları arasında ortak olan ve Divanü Lugati Türk’te çeyiz karşılığı yer alan sep sözcüğü Anadolu’da da sıklıkla olmasa bile mevcuttur (Ercilasun 1991: 126-127).

Reşidiye

Reşidiye veya halk arasındaki adıyla Raşidiye, Irak'ın Musul ilinin kuzeyinde, Dicle Nehri'nin kıyısında bulunan bir kasabadır. Eskiden küçük bir köy olan bu yerleşim birimi, Musul ilinin gelişimiyle birlikte büyümüş ve kasaba statüsü kazanmıştır. Osmanlı arşiv ve belgelerinde ise Musul iline bağlı Reşidiye Köyü olarak geçmektedir. Türkmenlerin yaşadığı bir yerleşim alanı olan Reşidiye, özellikle 2003'ten sonra Musul şehrinin en önemli kasabalarından biri haline gelmiştir (Saatçi 2015:15).

Kasabanın tahmin nüfusu yaklaşık 70.000 kişidir ve her geçen gün artmaktadır. 2007 yılında yapılan bir sayıma göre nüfusun 80.000 olduğu belirtilmiştir. Raşidiye kasabası, Musul ilinde farklı etnik kökenlere sahip toplulukların yoğun olarak bulunduğu bir yerdir. Araplar ve Kürtler, Türkmenlerden daha sonra bu kasabaya yerleşmişlerdir.

Türkmen kasabası Reşidiye, stratejik konumu nedeniyle dikkat çekmektedir. Türkiye sınırına 55 kilometre, Suriye sınırına ise 130 kilometre uzaklıkta yer alan Reşidiye, günümüzde sadece merkez ve çevresindeki köyleri kapsamaktadır. Türkmen nüfusun yoğun olduğu bu kasabanın en tanınmış semtleri ve eskiden gelen ve bugüne kadar bilinen önemli mahalleleri şunlardır: Eski Besan, Yeni Besan, Melâyin, Askeri, Reşadiye Akkarı, Dink Başı, Kini Başı, Kent Ortası, Çukur Gölü, Şeyh, Ak Taş, Sekiz Tepe, Beş Yatak, Keçel Tepe, Kabak Tepe, Kini Ardi, İlan Yolu, Küçük İstanbul, Nahır Yolu, Kol Kaya, Hasan Bek, Koca Ambar, Kırac Ardi, Göl Başı ve Kaya Başı Mahallesi. Ayrıca, Reşadiye'nin kuzeyinde bulunan Telkef ilçesine ait Türkmen köyleri de bulunmaktadır. Bu köyler arasında en önemlileri şunlardır: Kadı Köyü, Karakoyunlu, Yukarı Şerihan, Aşağı Şerihan ve Sâde Ba'vize (<https://www.sada-tr.com/>). Her bir mahallenin kendine özgü bir karakteri ve tarihi vardır. Reşidiye'nin köyden kasabaya dönüşüm sürecinde, bu mahallelere isimler halk tarafından verilmiştir (Yazaroğlu 2021: 104).

Reşidiye kasabası altı birbirine bitişik bloktan oluşmaktadır. Bu kasaba, devlete ve özel sektöre ait çeşitli tesislere ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Ziraat Enstitüsü, Süt Fabrikası, Tarım Teknik Koleji, İbni Sinâ Hastanesi, Ahşap Fabrikası, Reşidiye Sağlık Ocağı, Reşidiye Belediyesi ve Al-Hadba Sektörü gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Ayrıca, Hayvancılık Departmanı da kasabanın önemli kurumları arasındadır.

Kasabanın sakinleri, Dicle Nehri'nden faydalanarak tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle geçimlerini sağlamaktadırlar. Bir Türkmen kasabası olan Reşidiye'de geniş tarım arazilerinde başta buğday olmak üzere arpa ve sebzeler gibi tarla tarımı ürünleri yetiştirilmektedir. Ayrıca, kasabanın ekonomisi yüzde kırk oranında ticarete dayanmaktadır. Ziraatçılık ise kasabanın en önemli geçim kaynaklarından biridir.

Reşidiye kasabasının temel kimliği Türkmenliktir. Türkmen kimliğinin en belirgin ögesi dilidir. Kasabanın çoğunluğu Türkçe konuşur. Nüfusun geneli aşiretlerden oluşur ve yaklaşık %98 Sünni inançlıdır. Bu Türkmen aşiretleri, Türkmen milli kimliğini, gelenekleri ve dilini yaşatır. Her aşiretin ayrı bir mahallesi vardır. Bu aşiretlerin kökeni Akkoyunlu ve Karakoyunlulara dayanmaktadır (<http://turkmeneli.org.tr/>).

Reşidiye Adı Hakkında

“Musul iline bağlı Reşidiye veya Raşidiye yerli halkın dediği gibi, Musul ilinin merkezine 20 km uzaklıkta bulunan bir Türkmen kasabasıdır. Belgelere göre yaklaşık 1600’lü yılların sonunda kurulmuştur” (Kevseroğlu 2012: 42).

Reşidiye, tarihi geçmişi 16. yüzyıla kadar uzanan bir Türkmen kasabasıdır. Kasaba, Musul’un 6-7 km kuzeyinde, Dicle Nehri’nin kıyısında bulunmaktadır. Geleneklerine oldukça bağlı olan Reşidiye halkı, zengin bir folklor mirasına sahiptir. Reşidiye kasabasının bulunduğu arazi, 16. yüzyıl öncesinde boş iken, Reşidiye aşiretlerinden Arce, Seyit veya Şummam aşiretine mensup olan liderlerden Reşid Ağa veya Reşit Bey, bu bölgeye gelerek yerleşmiştir. Kasabanın en yüksek noktasına evini kuran Reşid Ağa, burada yaşamını sürdürmüştür. Daha sonra, bu bölgenin Kent Ortası ve Seyyitler Mahallesi’ne yakın olduğu bilinmektedir (Saatçi 2015: 105).

Reşid Ağa’nın ardından birçok Türkmen aşireti de bu kasabaya yerleşmiştir. Bu nedenle, Reşid Ağa’nın kasabaya ilk gelen yerleşimci olması dolayısıyla kasabaya onun adı verilmiştir. O dönemde halk arasında burası “Reşid ili” olarak anılmaktaydı; ancak zamanla Arapça’nın etkisiyle ismi “Reşidiye” halini almıştır. Günümüzde Reşid Ağa’nın torunlarının Bağdat’ta, Musul’un çeşitli semtlerinde ve Reşidiye kasabasında yaşadığı bilinmektedir.

Reşidiye adının kökeni hakkında yazılı kaynaklardan yeterli bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak, Reşidiye halkıyla yapılan görüşmelerde çeşitli bilgilere ulaşılmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi, Reşidiye kasabasının adının, geçmişte kasabada etkili olan bir aşiret reisi olan Reşid Ağa’dan geldiği düşünülmektedir. Bu kasabanın adının, Reşid Ağa’nın liderliği altında kurulan veya geliştirilen bir yerleşim birimi olması muhtemeldir. Dolayısıyla, Reşidiye kasabası adıyla anılan yerleşim, geçmişteki bu liderin etkisi ve katkılarıyla şekillenmiş olabilir.

İlyas Reşidiyelî’nin verdiği bilgilere göre kasabada bulunan bir alim ve mürşid olan Şeyh Ahmed El-Reşidî’nin etkisiyle, kasabaya Reşidiye adı verilmiştir. Şeyh Ahmed El-Reşidî’nin türbesinin buraya yapılmasıyla birlikte, kasaba bu ismi almıştır (KK10).

Bugün Reşidiye, Musul’un en önemli kasabalarından biri haline gelmiştir. Kasaba sakinleri çeşitli mesleklerde faaliyet göstermektedir. Geçmişten günümüze kadar kasabanın birçok alanda geliştiği ve ilerlediği görülmektedir.

Reşidiye kasabasında, Osmanlı döneminden günümüze uzanan ve halk arasında yaygın olarak bilinen yer adları mevcuttur. Bu adlar genellikle kasabanın coğrafi özellikleri veya yerel halkın yaşam tarzıyla ilişkilendirilmiştir. Kabak Tepe, Ağ Daş, İlan Deresi, Kavsiyyet (veya halk arasında Kuzu Yat olarak bilinir), Beş Yatak, Koca Ambar, İlan Yolu, Keçel Tepe, Arap Yolu ve Kırmızı Topraklık gibi adlar, çevrenin karakteristik özelliklerine atıfta bulunur. Bu isimler, Reşidiye’nin tarihine ve kültürüne derinlemesine bir bakış sunar (<https://www.sada-tr.com/>).

Reşidiye, tasavvuf geleneği bakımından da dikkate değer bir konuma sahiptir. Özellikle kasabanın önde gelen mutasavvıflarından biri olan Şeyh Ahmet Reşidi, bu geleneğin önemli isimlerindedir. Musul genelinde tanınan bir âlim olan Şeyh Ahmet Reşidi, kasabanın manevi hayatına büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca Reşidiye’nin

çeşitli bölgelerindeki tekkeleri de bulunmaktadır. Bu tekkelerin isimleri: Şeyh tekkesi, Seyit tekkesi, Ahmet Raşidi tekkesi ve Ali Cuvat tekkesi bilinmektedir ve günümüzde hala etkinliklerini sürdürmektedir. Reşidiye’de eğitim seviyesi her kademedede oldukça yüksektir. Bu nedenle çevre köylerden de kasabadaki okullara öğrenci akını yaşanmaktadır. Stratejik bir konumda bulunan Reşidiye kasabası, Dicle Nehri’nin kenarında olması ve Musul ilinin kuzeyinde bulunmasıyla önemli bir merkez konumundadır.

Günümüz Reşidiye’de Türkmen Varlığı

Irak’taki Türkmenler, çeşitli boylara, oymaklara ve topluluklara aittir. Günümüzde birçok Türkmen oymağı, aile ve topluluk geleneğini sürdürmektedir. Ancak bu toplulukların dillerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini tamamen Türk olan yapılarını günümüze kadar korumaları kolay olmamıştır. Tarih boyunca kasabaya göç eden Türkmen topluluklarının bir kısmı, Irak’ın çeşitli şehirlerine yerleşmiş ve ana dilleri olan Türkçeyi unutarak Araplaşmıştır; ancak aile adları günümüze kadar gelmiştir (Saatçi 2015:16).

Felah Yazaroğlu’nun 2021’de yayımladığı “Min Diyar El-Turkman” adlı çalışmasında, Reşidiye’de bulunan bazı aile adlarına yer verilmiştir (Yazaroğlu 2021: 106). Reşidiye, Musul’un önemli bir kasabasıdır ve özellikle araştırma alanı olan bu kasabada, Türk dilini konuşan birçok oymak ve Türkmen aşireti hala varlığını sürdürmektedir. Reşidiye’deki Türkmen aile ve aşiret adlarını iki başlık altında sıralamak mümkündür: Halflular, Rahholular, Seyyidler, Cecolular, Abbashılar, Arceliler, Alaşlılar, Ferheliler, Haşimiler, Şammamlılar, Dergezliler, Tekelliler, Bilelliler, Saffolular Dervişliler, Ömerliler, Hemidliler, Hamzelliler. Bunlar Reşidiye Türkmen kasabasında en bilinen aşiretlerdir.

Hıdır Silo Evi, Yakup Ağa Evi, Salih Abo Tek Evi, Molla Abdullah Evi, Çukur Evi, Aşür Evi, Çikille Evi, Kör Abdullah Evi, Zengene Evi, Takî İsa Evi, Hıdo Abiş Evi, Kehye Evi, İbrahim Edla Evi, Hac Şekir Evi, Şıhlar Evi, Alo Yeter Evi, Hassodi Evi, Tuppi Evi, Casim Amşe Evi, Nasır Evi, Çürük Evi, Kunniş Evi, Abo Mune Evi, İlyas Mist Evi, Veli Evi, Kara Musa Evi, Acec Evi, Bebel Evi, Ahmedo Evi. Bunlar da Reşidiye Türkmen kasabasında en bilinen Türkmen aile adlarıdır.

Reşidiye’de Evlenme Merasimi Aşamalarıyla İlgili Uygulamalar

Anadolu’nun değişik bölgelerinde evliliğin yapılması için, bu olay öncesinde bir sürü hazırlık ve aşamaların birbirini takip etmesi ve izlenmesi gerekir. Bu nedenle ister köy âdetleri topluluklarında olsun ister şehir ve kasabaların âdetleri içinde olsun bölge sakinleri, bu aşamaları işaretleyen bir sürü kuralları, âdetleri ve törenleri uygulamak zorundadır.

Evlenme (Düğün/Kef/Toy)

Evlenme ile ilgili göreneklerin çoğu söz konusu toplumlarda, kuşaktan kuşağa geçmiş gelenekleşmiş olup, bunların yanı sıra yapılagelmekte olan törenler de inançlar ve

pratiklerden ibarettir. Ancak çok eski zamandan beri uygulanan görenekler ve bugün artık kasabadakilerin kültürünün bir parçası haline gelmiş olan evlenme görenekleri ve törenlerinin değişme süreci sonunda gittikçe değişmekte olduğu da söylenmesi gerekmektedir. Söz konusu görenekler ve törenler sırasıyla ana hatları şöyledir: Evlenme arzusunu belirtme, evlenme çağı, görücü gezmek (elçilik, dilekçilik), söz kesme, başlık, nişan, evlenme ve düğündür (Paşayev 2010: 173-174). Reşidiye Türkmenlerinin arasında yapılan evlenme merasimi aşağıdaki başlıklar halinde ele alınmıştır.

Kız Seçimi

Kız seçme geleneğinde, evlenirken çok dikkatli olunmalı ve uygun bir eş seçilmelidir. İyi bir kız; soyu belli, iyi bir aileden gelen, Müslüman, erkeklerle ilişkisi olmaması ve temiz olmalıdır. Kız, evleneceği erkekten daha yüksek bir statüye sahip olmamalıdır, çünkü bu durumda erkek ona köle olur. Yüz güzelliği yerine, karakter güzelliği tercih edilmelidir (Günay 2000:6-7).

Reşidiye kasabasında kutsal evlilik geleneği, geçmişten günümüze önemli değişiklikler göstermiştir. Eskiden, erkek çocukları genellikle 18-25 yaşları arasında evlendirilirdi. Maddi durumu iyi olmayan bazı aileler, çocuklarını erken yaşta evlendiremezlerdi. Halkın çoğu, hem erkek hem de kız çocuklarının eğitimine önem vermediği için tarımla ve diğer mesleklerle uğraşır ve bu nedenle çocuklarını erken evlendirirdi. Ancak günümüzde, kasabada yaşayan aileler genellikle erkek çocuklarını üniversiteyi bitirip iş hayatına adım attıktan sonra evlendirmeyi düşünmektedir. Bu değişim, eğitime ve kariyere verilen önemin artmasından kaynaklanmaktadır (KK3).

Reşidiyeliler nesilden nesle ve bugüne kadar kendi örf ve âdetlerine çok düşkünler. Eski çağlarda bir aile erkek çocuğunu evlendirmeyi düşündüklerinde ailenin, aşiretin dışından kız istemezlerdi. Erkek çocuğunun kendi yakınları, akrabalarından veya komşularından bir kız bulup evlendirirlerdi. Bu olay kızlar için de geçerli olup kızları yabacılarla evlendirmemeye daha çok çalışırlardı. Başka ailelerden ve aşiretlerden evlilikler ise çok nadir gerçekleşirdi (El-Reşid 2017: 111).

Eskiden kasabanın evlilik kültüründe kötü uygulamalar da yaşanmaktaydı. Kız çocukları bazen küçük yaşta söz verilir ve büyüdüklerinde söz verildikleri kişi dışında kimseye verilmezdi. Bu durum, kızın istemediği bir erkekle bile evlendirilmesine yol açabilirdi. Bunun yanı sıra, bazı aileler kızlarını adeta bir hediye gibi başka ailelere evlendirirdi. Reşidiye Türkmenlerinde söz kesme geleneği de mevcuttur. Söz verilen bir kızın, resmi nişan ve düğün yapılmamış olsa bile amcasının oğlunun karısı olarak kabul edilmesi beklenirdi. Kız istenmeden önce genellikle kızın amca veya dayı çocuklarıyla danışılır, niyetleri öğrenilirdi ve sonra karar verilirdi (El-Reşid 2017: 111).

Irak Türkmen kasabalarında kız seçimi konusunda eskiden ve günümüze kadar kullanılan bir deyiş bulunmaktadır. Reşidiyeliler arasında da sıkça duyulan bu söz şöyle der: “Düğünde kız beğenme, taziye veya yaslarda beğen.” Bu sözün anlamı, düğün gibi kutlamalarda kızlar daha çok süslenip özen gösterirler, bu nedenle gerçek güzelliklerini görmek zor olabilir. Ancak taziyelerde kızların doğal halleri ve içtenlikleri daha belirgin olabilir. Örneğin, taziye sırasında kızların yardım etmesi veya çalışmaları, gerçek karakterlerini ve içtenliklerini gösterebilir. Bu nedenle, kızların taziye

gibi durumlarda gösterdikleri içtenlik ve yardımseverlik, onların gerçek kişiliklerini yansıttığı için daha çok takdir görebilir (Paşayev 2010: 177-180).

Kız seçme olayı Irak'ta evlenilecek kızda aranan en büyük özellik güzellikten çok ahlak olgunluğu ve asaettir. Bununla birlikte ev işlerini idare edebilecek özelliğe sahip olmalıdır. Öyle ki geleneksel ailelerde kız isteme araçlarına: kız ekmek yapabiliyor mu, güzel yemekler pişirir mi, misafir ağırlamasını bilir mi? vb. sorular sorulmuş. Günümüzde genellikle eğitilmiş olması da aranan özelliklerden biridir. Genellikle kız arama önce akraba ve komşulardan başlar. Bu durum hem erkek tarafı hem de kız tarafı için kolaylık sağlar. Kız ve oğlan birbirlerini daha önceden görmüş olurlar, böylelikle kızın huyu suyu bilinir (KK5).

Kız İsteme (Dilekçiliği)

Bir kızla evlenebilmek için onu anne ve babasından veya yakınlarından isteme geleneğidir. Kız istemeden önce oğlanın kendi isteği bilinir, sonra ailede bir yaşlılar maslahatı yapılır (Sarıyev 1999, s:314).

Bir kızın elini istemek, bir erkeğin onu gördüğü ve ondan hoşlanmasıdır. Ya da erkeğin ailesi kızını görür ve hoşlarına gider sonra ona evlenme teklifi ederler. Önceden bu kasabada kız erkek görüşmesi yapılmıyordu. Bu kasabanın eskiden geleneğinde ayıp bir olay olarak algılanırdı. Daha sonra artık kız erkek görüşmesi kabullendi dinimizin ve örflerimizin bunu yasaklamadığını ve uygun olduğunu görmekteyiz (KK4).

Erkeğin annesi bir kızını görüp beğendiği zaman önce onun kim olduğunu ve ahlakının nasıl olduğunu öğrenir. Daha sonra oğluna kızını tavsiye eder, oğlu da annesinin uygun bulduğu kıza evet der ve kabul eder. Sonrasında erkeğin annesi veya abaları kızın ailesine gidip durumu açıklarlar. Kızın ailesi bir süre düşünür ve haber vereceklerini söylerler. Bu süreçte kızın ailesi, erkeğin yaşadığı mahalle, çalıştığı yer gibi detayları iyice araştırır. Eğer aile büyükleri uygun bulurlarsa, genellikle kıza önceden söz verilmezmiş. Kızın ailesi, uygun buldukları erkeğin ailesine haber verir. Erkeğin ailesi ve akrabaları bir araya gelip kızını istemeye hazırlanırlar. İstemeye gittiklerinde, genellikle baklava, şeker gibi hediyeler götürülür. Bu süreçte başlık parası da belirlenir. Eğer damat adayı akraba ise başlık parası daha az olurken, yabancı ise biraz daha fazla olması beklenir (KK5).

Kızını görmeye giden damat ailesi önce anne ve diğer kadınlar veya kürekenin (damat) kız kardeşleri kızını beğenirlerse, bir süre sonra kızın evine bir dilekçi (elçi) gönderilir. İlk başta dilekçi kızın annesine erkeğin dürüstlüğünden, ahlakından, çalışkanlığından, becerilerinden, kötü alışkanlığının olmamasından ve ayıp ve günah sayılan işlerden uzak durduğundan bahsedilir. "Bahçayızdan bir gül kıpırmağa geldik" yani (bahçenizden bir gül koparmaya geldik) gibi hoş sözlerini söyleyerek kızını istediklerini ifadelendirilir. Ancak bu sırada kızın anne babasına kızlarının iyi ahlaklı, terbiyeli ve iyi bir aileden olduğunu övgüler söylenmektedir. Kızını istedikten sonra erkek ne kadar iyi bir aileden olsa bile kızın annesi hemen vermez, bir süre verilir ve kızın annesi bize birkaç gün fırsat verin düşünelim, babasına ve kardeşlerine danışalım, Allah nasip ederse olur inşallah gibi konuşmalar yapılmaktadır (KK3).

Yukarıda verilen bilgilere göre Reşidiye’de ve Irak Türkmen bölgelerinde kız istemeye gidenlere genellikle “Elçilik” “Elçilik” veya “dilekçilik” “dilekçilik” denilmektedir. Ancak Türkiye’de bugün çoğunlukla “Dünürücü” söylenmektedir” bunun dışında bazı bölgelerde “kayalıkçı”, “Alıcı”, “İsteyici” gibi yöresel sözcükler kullanılmaktadır. Ayrıca “Elçi” sözcüğü Türkiye’nin Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde ve Güneybatı Anadolu’da da kullanıldığı görülmektedir (Bayatlı 2017: 193-194).

Kızın ailesi erkeğin ahlakını; mahallelerindeki tanıyanlara, komşularına, damadı tanıyan gençlere ve diğer kişilere sorarak araştırır. Bu soruşturma bazen bir bazen de üç ay boyunca devam eder. Bu süre içerisinde kızın huyunu ve ahlakını daha iyi öğrenmek için oğlan tarafıda kadınları sürekli olarak kızın evini ziyaret ederler (KK5).

Ayrıca kız kendi akrabalarından veya başka aileden biri ile sözlü ise vada ailenin yabancıya kız verme âdeti yoksa “koynumuz varsa, koçumuz da var” yani “koyunumuz varsa koçumuz da var”, sözü denilir, “bizim ailede delikanlı vardı kızımız ona nişanlıdı”, bir de “bizde geribe kız verme âdeti yohtı” gibi sözlerle bu istek, kızın ailesi tarafından reddedilir (Bayatlı 2017: 194).

Bazen yakınlardan veya akrabalarından kız istendiği ve reddedildiği zaman halkın arasında çok bilinen sözlerden “hewiş otağı acı olur” “avlu otağı acı olur” bu söz kızın yakını ve akrabası tarafından kızın ailesine denilir. Yani bu sözden anlaşılacağı biz sizin yakınınız olmamıza rağmen bizi reddettiniz ve kızınızı vermediniz. Türkmenler arasında ve özellikle Reşidiyeliler arasında akrabayla evlendirme ve söz etme olayı halen devam etmektedir (KK5).

Söz Kesme (Söz Kesmeğ)

“Söz kesme aşamasında başlık, takı eşya, çeyiz, nişan günü üzerine konuşulup karar verilir. Bu konuşulan konular yörelere göre değişir; ancak ne şekilde olursa olsun evlenme aşamalarında erkek tarafı, kız tarafına göre âdetleri yerine getirmede daha aktif olmak zorundadır” (Nahya 1987, s.260).

Reşidiye’de, kız istenildikten sonra bir süre beklenip kız ailesinden cevap alınır. Erkek tarafı cevabı aldıktan sonra büyüklerine haber verir söz kesme için kızın evine gitmeye hazır olmalarını isterler. Kızın evine belli bir günde erkek tarafının aile ve büyükleri gittiğinde orada başlık parası da konuşulmaktadır.

“Söz kesimi”, dünürçülük, kız isteme olayından daha sonra gelmektedir. Dünürçülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını daha büyük bir kalabalık olarak onların huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine ‘söz kesme’ ya da ‘söz kesmeğ’ denmektedir. Söz kesmede başlık ve hediyeler de konuşulmaktadır (Mahmut 1999: 19).

Yol parası/başlık parası damadın ailesi tarafından gelin adayının ailesine sunulan bir tür maddi destektir. Bu destek, evlenme hazırlıkları için kullanılmaktadır. Reşidiye’de önce kız ve oğlanın anneleri, yol parası konusunda anlaşmaya varır. Anlaşma sağlandıktan sonra, belirlenen günde damat adayının babası, amcası, dayıları ve kardeşleri, yanlarına kasabada itibarı olan birkaç yaşlı adamı da alarak kızın evine giderler (KK5).

Kızın evine vardıklarında, kız tarafının erkekleri onları güler yüzle karşılar ve hep birlikte oturup biraz sohbet ederler. Sohbetin ardından oğlanın babası “Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle” kızı babasından ister. Baba kızı isterken yaygın olarak “kızıyızi oğlumıza istiyiğ” “kızınızi oğlumıza istiyoruz” ifadesini kullanır. Kız babası kızını vermeyi kabul ettiğini “kız sızıydi oğlan da sızıydi” (kız sizin oğlan da sizindir) ifadesiyle dile getirir. Kız babası kabul ettiğini açıkladıktan sonra, mecliste oturan tüm erkekler hep birlikte Fatıha sûresini okur. Bu sırada evin her tarafından helhele (zılgıt) sesleri yükselir (KK2).

Bundan sonra “yol parası” yani nikâh miktarının tespiti konusunda konuşulmaya başlarlar. Yol parası, yani gelin tarafına verilen bir miktar para, gelin için alınacak hediye, altın, elbise ve diğer giderler için kullanılmaktadır. Yol parası bazen nişandan sonra verilse de genellikle daha önce ödenir. Buna Reşidiye’de yol aparmağ denir. Yol parası üzerinde genellikle anlaşma yapmak basit bir şekilde olmaktadır. Şayet kadınlar daha önce bu konu üzerinde konuşmuşlar. Yol parası için hem erkek hem de kız tarafı anlaşmış olsalar da ancak iki tarafın erkekleri oturdukları zaman kız tarafı tespit edilen paradan az bir kısmı geri verilmektedir. Geri verilen paranın sebebi yol kesmeye giden saygı olarak sayılmaktadır. Kasabada bu konuyla ilgili “kisse boş dönmez”, (Para çantası boş geri çevrilmez) şeklinde bir söz bulunmaktadır. Ancak oğlanın, kızı boşaması durumunda ödeyeceği bir miktar para yani kebin (nikâh) parası anlaşması genellikle uzun zaman alır. Kızın babası büyük bir miktar para ortaya atar; orada bulunan cemaat, bu meblağı normal bir miktara getirmeye çalışırlar. Bütün konuda anlaşma sağlandığı takdirde, iki çiftin sözü kesilmiş sayılır; hayır dua ve dilekler eşliğinde ve neşeli bir hava içerisinde şerbet (meyve suyu vb.) içilir. Bugün yeni ev için alınan eşyalar, hem kız hem erkek tarafından ortak olarak alınır. Bu konuda ailelerin bir çoğu görüşlerini şu şekilde açıklarlar: İster erkek ister kız ev için ne alırlarsa alınsınlar sonuçta o malzemeyi biz değil, onlar kullanacaklar. Hayatın şartları çok zor olduğu için kadının kurulacak yuvada katkıda bulunması düşüncesiyle ev eşyası ve ev masraflarında kocasına yardım etmesi gayet doğal bir davranıştır. Biz sadece onların mutlu olmasını ve iyi huzur dolu bir hayat sürmeleri için hem dua eder hem de yardımcı ihtiyaç duydukları zaman onların yardımına koşarız (Telaferli 2009: 7).

Nişan (Adıhlamağ)

“Nişan; gelin olacak kızın belirlenmesi ile düğüne hazırlık amacıyla, söz kesiminden bir müddet sonra yapılan eğlenceli törendir. Törenin amacı; verilen sözü belirlemek, çevre halkaduyurmak ve gençlerin evlilikleri için hazırlık yapmalarına ve yapılmasına imkan vermektir” (Aksoy 2007: 110-111).

Reşidiye’de nişanlı kıza “adağlı” denildiğinde, aslında “nişanlı” anlamında kullanılır. “adağlı” kelimesi Türkçe “adak” sözcüğünden türetilmiştir ve evliliğe adakta bulunan kıza hitap eder. Nişandan bir gün önce damat adayının arkadaşları nişan gecesi için şeker kisselerini doldurmak için damadın evine gelirler. Şekerler poşetlere koyulur ve onları tüm kasaba sakinlerine nişanı ilan etme amacıyla dağıtılır. Nişan günü ise damadın ailesi, arkadaşları ve yakın akrabaları nişan için kız evine giderler. Nişanda şekerler ve içecekler orada hazır olanlara dağıtılır. Daha sonra gelin ve damadın sol ellerinin parmaklarına yüzükler takılır (KK5).

Nişan töreninden önce Nişanlılık olarak kız evine kız için “bir kat partal” (birtakım elbise), üzük (yüzük), sırğa (küpe), babuç gibi hediyeler ve kıza oğlan evinden sürme, hınna (kına), sabun, ayna, tarak ve başörtüsü gönderilir. O gün kız süslenir ve müstakbel kaynanasının getirdiği elbiselerden en çok beğendiğini giyerek misafirleri karşılar. Törenin ertesi günü, kız evi komşu ve akrabalara şeker dağıtırlar. Nişan törenine akraba, komşu ve tanıdık kadınlar davet edilir. Yani nişana damadın yakınları da çağırılır, davetliler ellerinde hediye olarak para getirir. Törende bütün kızlar ve kadınlar, çalıp oynar ve geleneksel Reşidiye Türkmen türküleri, başlamağ ve şarkılar söylerler (Telaferli 2009: 7).

Bugün kasabada kız için nişanlılık alındığında, damadın yakınları ve gelinin yakınları gelinle beraber alışverişe gider ve gelin için altın takılar, elbise (partal), makyaj nişan eşyaları vs. almaktalar. Bazen de damat onlarla katılır birlikte giderler. Alınan eşyalar genellikle, altın takılar, bir veya birden çok takım elbise, ev için giyilen elbiseler, birkaç çift ayakkabı, terlik, makyaj malzemesidir. Damadında yüzüğü gelin tarafından alınır. Fakat alacakları altın miktarı daha önceden anlaşılır, yani yol parasından söz edilirken kız için alınacak altının ne kadar olacağı da peşin olarak belirtilir. Bununla beraber damat, kaynanasına ve eşinin kız kardeşine birer hediye alır (KK5).

Nikah Kıymak (Kebin Kesmeğ)

Evlilik birliğinin oluşturulmasında, karşılıklı olarak dile getirilen evlenme isteği ve beyanının kanunen yetkilendirilmiş bir görevli tarafından kaydedilmesine “nikâh”, bu işleme ise “nikâh kıyma” denir. Geçmişte okur-yazarlığın az olması nedeniyle nikâh kıyma yetkisi din görevlilerine aitken, günümüzde bu görev devlet tarafından atanan evlendirme memurları tarafından yerine getirilmektedir (Kazman 1993. s.179).

Nikah Kıymak (Kebin Kesmeğ) bazen nişan sırasında imam nikahı kıyılır. Resmi mahkeme nikahında ise kan testlerinin uyumlu olup olmadığına önem verilir. Daha sonra mahkemeye gidip ve resmi olarak nikahları kıyıldıktan sonra karı koca ilan edilirler. Evlilik konusunun kurulmasının bir diğer aşaması, karşılıklı ve birbirine uygun olarak açığa vurulan evlenme kararının, daha doğrusu evlenme ilanının kanunla yetkili kılan görevli tarafından tespit işlemidir ki buna (kebin kesmeğ) nikâh kıyma denilmektedir (<https://alba7th.yoo7.com/t7969-topic>).

Nikah Kıymak işlemi iki bölümden oluşmaktadır; hem hâkim aracılığıyla kıyılan ve resmî olarak mahkeme evrakları içinde tescil edilen hem de Şeyh yani bir din adamının aracılığıyla kıyılan nikâhtır. Çoğunlukla nikâh düğünden uzun süre önce kıyılır. Nikâh için bütün dost ve akrabalar davet edilir (KK5).

Kebin kesmek geleneği şu yöntemle yapılmaktadır: Damat, gelinin evine gider ve kadı/hâkim eve gelir. Kapının arkasında kadınlarla birlikte bekleyen geline hâkim şöyle sorar: “Kızım, Allah’ın emriyle, peygamberin kavliyle filan oğlu filanı helal olarak kabul eder misin?” diye sorur. Gelinin yanında bulunan kadınlar, hemen cevap vermemesi için gelini uyarırlar. Gelin son defa soran hâkime “Evet” deyince bu sefer kürekenin yani damadın fikri sorulur. Erkek davetlilerle bir arada bulunan damat da “kabul ediyorum” deyince şerbetler içilir ve şeker dağıtılır. Reşidiye kasabasında dinî kebin kesmek kıyılmadan nikâhın tam olduğu kabul edilmemekte ve yapılması dinin bilhassa evliliğin önemli bir şartı olarak görüldüğü söylenmektedir (Bayatlı 2017: 206).

Kebin kesmek “nikah” kıyıldıktan sonra hazır bulunan cemaat kürekeni kutlar, öper ve güzel dilekler dilerler. Kadınlar da aynı şekilde gelini kutlar, öper ve yine güzel temennilerde bulunurlar. Bu temenniler çoğu zaman şu ifadelerden ibarettir; “Allah başa kimin eylesin” (Allah sonuna kadar hayırlı kılsın) “ikki terefe de herli ossın” (iki tarafa da hayırlı olsun) vb. (KK2).

Dinî nikâha bakınca bir din adamı (Molla, Şeyh) eve getirilir, bazen de damatla gelin baba, anne ve birkaç kişiyle beraber imamın bulunduğu yere yani mescide veya evine gider ve orada dinî nikâhları (kebinleri) kıyılır. Bu dinî nikâhın yapılma zamanı aileden aileye değişir, bazı ailelerde resmî nikâhın kıyıldığı günde yapılırken bazı ailelerde birkaç gün sonra bazı ailelerde de ise düğün (toy) gününde yapılmaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere kasabada dinî nikâha çok önem verilir. Hatta dinî nikâh düğünün olmazsa olmaz şartıdır. Reşidiye kasabasında eskiden yapılan “kebin kesmek” nikâh merasiminde ile günümüzde gerçekleşen nikâh merasimleri arasındaki önemli fark, eskiden nikâh kıyılırken damat ile gelin birbirlerini görmezken günümüzde gerek mahkemede kıyılan resmî nikâhta gerekse imam tarafından kıyılan dinî nikâhta beraber olmalarıdır (Bayatlı 2017: 205-209).

Çeyiz Götürme (Cihez Abarmağ)

Kız çocuğunun annesi, kızın cihazını (çeyizini) hazırlamaya başlar. Kız çocukluktan çıkıp büyüdüğünde, annesi ona çeyiz hazırlaması için iplik, bez, tığ ve iğne verir. Anne, kızının her zaman en güzel şekilde çeyiz hazırlamasını ister. Evlilik âdetlerinin en önemli maddelerinden biri olan “Cihez” “Çeyiz”, kelime kökeni Arapça kökeninden gelmektedir. Anlamı da “techiz” fiilinden alınıp ve “cihaz” halinde halkın arasında kullanılmaktadır (Bayatlı 2017: 210- 211).

Kızın çeyizini hazırlama süreci bittikten sonra güzel bir şekilde dizilir ve hazırlanır. Ve damadın evine götürülmesi için gelinin anne, abla, akraba, gelinin arkadaşı ve komşu kızları götürürler. Çeyiz veya yerli halkın dediği gibi “cihez” gelin adayı olan kız yabancısıysa daha çok pahalı ve fazla eşya alınır. Ancak gelin yabancı değilse akrabaysa ondan bir tık daha ucuz alınır. Çünkü akraba her türlü razı olur (KK4).

Yıkanmak Gecesi (Yağanağ Gecesi)

Reşidiye Türkmen kasabasında kına gecesinden bir gece önce yağanağ gecesi yapılır. Yağanağ gecesi, rivayetlere göre tıraş ve yıkanmak anlamına gelmektedir. Ayrıca Reşidiye Türkmen halkı için de çok önemlidir. Bunun yanında damadın ailesi, komşuları, dayıları, amcaları, teyzeleri, halaları ve arkadaşları bu geceye katılırlar. Dolayısıyla bu gece, kına gecesine ve düğüne hazırlık sürecinin başladığını simgeler. Katılımcılar, halay çeker ve geleneksel Reşidiye oyunlarını (âkamı ve göz yumma) oynarlar. Bu gecede bir araya gelmek, birlik ve beraberliği pekiştirir ve düğün öncesinde sevgi ve coşku dolu bir ortam oluşturur (KK5).

Kına Gecesi (Hınna Gecesi)

Türk yörelerinde, hemen her bölgede, gelin olacak kıza, gelin alma gününden bir gün önce ana evinde düzenlenen törende eline, ayağına veya başına kına yakılır (Başçetinçelik 2009: 242).

Reşidiye kasabasında kına gecesi, düğünden bir gün önce kızın evinde yapılır. Akşam saatlerinde kızın avuçlarına kına yakılırken avucunun içine para konular, daha sonra damadın da serçe parmağına kına yakılır ve serçe parmağı parayla sarılmaktadır. Gelinin başına kırmızı ay yıldızlı bir örtü örtülür. Damat tarafı düğün gecesi kına yoğurup komşu ve akrabalara şekerle birlikte dağıtıp ve kapı kapı dolaşıp düğüne davet ederler. Eskiden düğüne bu şekilde davet edilirdi. Eskiden kasabada kına gecesi öyle aile arasında ufak bir tören yapılmıyordu. Ancak günümüzde kına gecesi merasimini artık büyük bir tören yapılmaktadır. Bazıları kızın evinde töreni yaptıktan sonra kendi evinde de yapmakta, bazıları ise düğün salonlarında yapmaktalar (KK4).

Kına gecesi esnasında insanlar bir taraftan halay çekerler diğer taraftan ise karı koca oyunu oynamaktadırlar. Karı Koca oyunu iki genç erkek tarafından biri yaşlı kadın elbisesi diğer ise yaşlı erkek elbisesi giyerek oynanmaktadır. Bu oyunda yaşlı kadın elbisesini giyen kişi, kına gecesinde bulunan erkeklerin koynuna girip onlardan para koparırlar. Bu para damadın arkadaşlarına eşit bir şekilde dağılmaktadır. Bu oyun sadece erkekler tarafında oynanır. Kına gecesinde halay eğlencesi bittikten sonra geleneksel halk oyun eğlencesi başlar. Geleneksel halk oyunları çeşitlidir. Bu oyunlar mekine oyunu, göz bağlama oyunu ve akkar akkarım oyunu vb. oyunları yapılmaktadır. Bu oyunları damadın genç arkadaşları ve akrabaları oynadıkları zaman damadın evinde bulunanlar gülmeye başlarlar. Bu oyunlar damadın evinde sabaha kadar devam eder. Damadın birkaç genç arkadaşı ve akrabası kasabada kimin evinde tavuk veya koyun varsa çalıp damadın evinde bulunan ahaliye pişirip yedirirler. Sabah aile kalktığı anda evden çalınan tavuk veya koyun kasabada kimin düğünü varsa bilinirki onlar tarafından çalınmıştır. Kına Gecesinde uyuyan olursa onun yüzünü siyah boyayla boyarlar ve elbisesini de uyuduğu döşeğe dikerler (KK5).

Kına gecesinin ertesi günü sabah damadın arkadaşları düğün elbiselerini hazırlayıp damadın en yakın arkadaşının evine giderler. Damat arkadaşlarının ellerinde damadın elbiseleri 'adağ' içine koymaktadır. "Damat adağı" yani damadın düğün elbisesi, ayakkabısı ve aksesuarlar birden çok sepet içinde bulunmaktadır. Ayrıca bu sepetlerdeki elbiselerin üzerinde şekerler bulunmaktadır. Bu sepete Reşidiye'de adağ denilmektedir. Damadın arkadaşları bu adağları damadın evinden alıp en yakın arkadaşının evine götürürler (KK4).

Kına gecesinin ertesi günü ikinci çağı (zamani) erkek tarafı bir binek atını bezer, üç erkek ve birkaç kadın kızın evine giderler. Bezenmiş (süslenmiş) gelin ata bindirilir, atın başını bir erkek çeker ve iki üzeniyi de birer erkek tutar. Kadınlar kapıda helhel vürarak gelini karşılarlar. Gelin, havuşta (avluda) attan indirilir ve üzerine para ve şeker serpildikten sonra gelin odasına çıkarılır ve böylece gelin getirme işi biter. Bu arada mahalle halkına hazırlanmış keyf (toy aşısı) ikram edilir. Bu da Reşidiye'de bir gelenektir. Ancak bazı varlıklı kabileler (aileler) keyf yaparlar. Bu da yedi gün yedi gece sürer. Halay çekilir, kuzular kesilir, yemekler pişirilir ve hazır bulunanlara dağıtılır. Halay çekenlere övgüler (şabaşlar) yağdırılır. Kadın, erkek, kız omuz omuz halay çe-

kerler. Halay devam ederken bir kadın veya kız istediği yerden birinin elini açar ve halaya girer ancak bir erkek halaya girmek istediği zaman bir kızın veya kadının elini açıp halaya giremez. Ancak bir erkeğin elini açıp halaya girebilir. Bu da Reşidiye’de önemli bir gelenektir (Gülbahar 2019: 36).

Düğün (Keyf)

“Düğün” kelimesinin, bağlamak anlamına gelen “düğmek” fiilinden türediği ve Anadolu ağızlarında ‘düğüm’ kelimesinin m/n ses değişimi sonucu ‘düğün’ şeklinde günümüze ulaştığı düşünülmektedir (Yakıcı, 1991: 33). Irak Türkmenleri arasında ve özellikle Reşidiyeliler düğüne yaygın olarak “keyf” demekteler. Ancak çok nadir olsa da düğün/düğün kelimesi de ağızlarda görülmektedir. Bazı Türkmen bölgelerinde düğün anlamına gelen “Toy” sözcüğü kullanılmaktadır. Düğün “keyf”, Evlenme, geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Yukarıda genel hatlarıyla değindiğimiz aşamaların amacı, düğünle dışa vurulur. Bu nedenle, düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir şekilde kutlanmasına özen gösterilir. Düğüne elden geldiğinde çok kimse çağrılmak istenir. Yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına küstürülmemesine özen gösterilir. Hatta nişan aşamasında bazı ailelere nişan şekeri ulaşmazsa damadın (Külekenin) ailesine küserler. Bu yüzden kimsenin unutulmamasına çok önem verilir (Bayatlı 2017:228).

Önceden Reşidiye’de düğünler/keyfler genellikle üç günden daha çok sürüldüğü söylenir. Düğünden bir hafta ya da on gün önce hazırlıklar yapılır. Kız tarafı, gelin hazırlıklarını yapar elbiseler ve kumaşlar beğenir, oğlan tarafı da bunların masraflarını karşılar. Köylerde yapılan düğünlerde de farklı farklı etkinlikler yapılır. Aynı zaman evlilik hayırlı bir şey olduğu için cami minaresine çıkarak düğünün zamanını ve yerini ilan ederlerdi. Reşidiye kasabasında eskiden düğünler hep evlerde yapılırdı. Çünkü hiçbir düğün salonu yoktu ve evler genellikle genişti ve bir salon kadar bahçeleri olurdu. Ama bugün evler küçük yapıldığı için kasaba sakinleri artık düğünlerin düğün salonlarında yapılmasını tercih etmekte (KK5).

Reşidiye’de düğün sabah erkenden başlar. Yiyecek hazırlamak için büyük tencelerler ortaya çıkar, ve Reşidiye düğün yemeklerinin en önemlisi keyf yemeği, bulgur, pilav ve ettir. Daha sonra davetliler düğüne gelmeye başlar ve kasabada davet edilen herkes tüm ailesiyle büyük küçük herkes hazır olmaktadır. Yemek bittikten sonra herkes üstünü değiştirmeye ve süslenmeye gider, kızlar zubenla köynek (uzun elbise) giyerler. Erkekler ise takım elbise (subun çeket) ya da gömlekle pantolon giyerler. Gelin, düğünden önce 1-2 saat içinde kuaförde hazırlıklarını tamamlar. Eskiden kuaför gelinin evine gelip hazırlığını yapmaktaydı. Damadın üstünü değiştirmesi de arkadaşlarının yardımıyla gerçekleşir. Kızın evinde sadece kadınlar kızın arkadaşları ve yakınları bulunur. Kasaba geleneğine göre, damadın yakınları özellikle erkekler gelinin evinden hatıra olarak ev eşyalarından bir şeyler alırlar. Gelinin evinde biraz oynarlar ve geleneksel şarkılar söyleyerek gelini evden çıkarırlar. Bir süslenmiş arabaya bindirilir ve onun peşinde bir sürü arabalar yürür. Gelini aldıktan sonra bir tur atılır daha sonra düğün yerine geçilmektedir (KK2).

Reşidiye’de eskiden bugüne kalan etkinlikten biri de olan damat bezetmektir. Damadın yakın arkadaşının evinde hamama girerve ondan sonra damadın tüm arkadaşları yemek sofrasında toplanırlar. Sonra damatlık elbisesini giydirip yürüyerek şarkı ve helheyle damadın ailesine götürürler. Anne, teyze, hala ve kız kardeşler damada ve arkadaşlarının üzerine şeker atarlar. Daha sonra yürüyerek gelin çıkarma, erkek yakınının büyükleri önde, öbür davetliler arkada olmak üzere genelde düğünleri perşembe günü yaptıkları için Perşembe sabahı kız evine gidilirdi. Damadın yakın arkadaşları da kesinlikle damadın yanında olurlar. Eskiden Reşidiye’de Gelin ata bindirilip oğlan evine gelindiğinde de karşılama töreni ve eğlenceleri yapıldı. Geline keyf “düğün” yerine getirmeden önce atla mahalle ve sokaklarda gezdirilir daha sonra düğünün olduğu yere getirilir. Düğün yerine toy, zurna “davul zurna” çalarak dost yakın akraba komşu düğün halayları düzenlenir. Bu halaylar akşama doğru çekilir. Daha sonra keyf “düğün” yemeği hazırlanır ve herkes yemek yedikten sonra dağılır ve sadece damadın yakınları kalır. Eskiden damadın maddi durumu iyi değilse mahalle sakinleri damada yardımda bulunurlar (KK5).

Günümüzde ise yapılan düğünler dört gün sürmektedir. İlk günü yağanağ günüdür. İkinci günü kına gecesi yapılır. Üçüncü günü düğün “keyf” günüdür. Dördüncü günü ise asma kesme günüdür. Çalgıcılar buraya gelerek, orada bulunanlara çalgı çalarlar. Düğün yemeği için tutulan aşçı da, yemeği pişirme hazırlıklarına başlar. Düğün yemeği yemeden önce düğünde bulunan yaşlılar eskiden kalma geleneksel “akkamı” etkinliği yaparlar. Yaşlılar meydanda oldukları zaman damadın boynuna bir şal bağlayarak meydana indirirler ve damada para toplanır. Gece yarısına kadar çalgılar eşliğinde eğlenirken düğün yemekleri de pişirilmiş olur. Yemeğe gelen misafirler düğün hediyelerini de bu sırada getirebilirler. Akşamı ise kız evinde kına gecesi yapılır. Kına gecesinde geline ve gelen kadın misafirlere kınalar yakılıp dağıtılır. Kuruyemişler ikram edilir. Düğünün üçüncü günü gelini baba evinden çıkarmasına gelin çıkarma/gelin alma olarak adlandırılır. Öğle namazından sonra gelin, oğlan tarafının misafirleriyle beraber kız evine gidilerek gelin alınır. Gelin, kız evinden alınır ve arabaya bindirilir. Gelin kasaba etrafında dolaştırılarak oğlan evine getirilir. Şehir merkezlerinde ise arabalarla bir şehir turu atıldıktan sonra oğlan evine gelinir. Gelin arabadan inerken ve oğlan evine girerken damadın yakınları cebinden para ve şeker çıkararak havaya saçar ve etrafta bulunan herkes bundan almaya çalışır. Günümüzde genelde düğünler düğün salonlarında yapılmaktadır. Çalgı ekibi ve yemeği pişiren eşlikleriyle beraber düğünler “keyfler” yapılmaktadır (Bayatlı 2017: 230-231).

Asma Kesme

Asma kesme, kasabada yeni evli çifte maddi yardım amacı taşıyan bir gelenektir. Evlilik düğünü bittikten sonra asma kesme günü yapılır. Düğünden sonraki gün, asma kesme günü olarak adlandırılır. Davet edilen ve edilmeyen herkes, sabah saat 8’de damadın evine gelmeye başlar. Damadın evine gelme amacı tebrikleme ve damada yardım etmektir.. Tebriklemeden sonra asma kesme eğlencesi kurulurken damatla, erkekler bir salonda ve gelinle kadınlar diğer salonda toplanırlar. Erkekler salon tavanına bir ip asarak sırayla herkesin ayağını ipe bağlalar. Bu ipe bağlanmayan insanlar sadece yaşlılardır. Damadın evine hazır olan ilk yaşlı adam o hakim olur ve damadın

arkadaşlarından en az 8 kişi hakim kuruyucusu ve bir kişi hakimın noteri bulunur. Erkekler salonunda ilk adam hakimın önüne çekilen damat olur ve ona bekarlık hayatı ile ilgili birkaç suçla suçlanır. Suçu telafi etmek için gelinden bir parça altın alınır. Damattan sonra evde ve komşularda bulunan insanları hakimın önüne çekinirler. Onların üzerine şaka olarak suçlar atılır ve suçlardan kurtulmak için karşılığında para ödenir. Genellikle asma kesme günü cuma gününde yapılmaktadır. Hakimın yanında toplanan para damadın ailesine teslim edilir. Cuma namazından sonra damadın evinde öğlen yemeğini yedikten sonra misafirler dağılır sadece akrabalar kalırlar. İkinci namazından sonra damadın yakınları ve komşuları küçük bir düğün şekli düzenlemekteler. Bu küçük düğün akşam ezanına kadar devam etmektedir. Akşam ezanı başlamadan önce bir saksı (su testisine) şekerler koymaktalar ve sonunda bu saksıyı kırıp her kişi saksı içinde bulunan şekerlerden bir şeker kaldırıp yerler ve kırınan saksıdan bir parçasını hatıra olarak kaldırıp ona damadın adını yazmaktalar (KK5).

Düğünden birkaç gün sonra yeni evliler için komşuları ve akrabaları tebrik etmek için hediyeler getirirler. Bir hafta sonra da kız ve oğlan evi birbirlerine yemekli davet yaparlar.

Bohça (Buğça)

Gelin bohçası, düğün öncesinde gelin için özenle hazırlanan ve içerisinde çeşitli hediyeler bulunan geleneksel bir bohçadır. Bu bohçanın içinde genellikle gelin için kıyafetler, takılar, kişisel bakım ürünleri ve bazı özel eşyalar bulunur. Gelin bohçası, gelinin yeni hayatına adım atarken ihtiyaç duyabileceği veya kullanmaktan hoşlanacağı eşyaları içerir ve bu şekilde gelinin hazırlıklarını tamamlamasına yardımcı olur (Önal 1998: 94). Anadolu'da da halen devam eden bohça götürme geleneğine göre, damadın yakını olan kadınlar gelinin eşyalarını alarak kız evine giderler. Bohça götürüldükten sonra damat tarafından gelen bu kadınlara hediye verilir (Avşar, 2017: 329).

Geçmişin köklü gelenek ve göreneklerinden biri olan bohça, düğün sonrasında gerçekleştirilen özel bir ritüeldir. Bu gelenek, düğünden üç gün sonra icra edilirdi. Bu sürecin başlangıcında, gelinin evinde, ona ait olan kıyafetler ile damat tarafından alınan elbiseler ve çeşitli eşyalar hazırlanırdı. Bu kıyafet ve eşyalar, özenle seçilmiş kareli veya süslenmiş bir kumaş parçası olan bohçaya dikkatlice sarılır ve bohça düğüm gibi bağlanırdı. Bu ritüelin en önemli ve anlamlı kısmı ise bu bohçanın yeni evine, yani damadın evine taşınmasıydı. Bohçayı taşıma görevini, gelinin kız kardeşleri, yakın akrabaları ve dostları üstlenirdi. Bu kadınlar, hep birlikte yürüyerek ve çoğu zaman şarkılar söyleyerek, bohçayı damadın evine götürürlerdi. Böylece yeni bir ailenin temelleri atılırken, eski aile bağları ve dostluklar da bu anlamlı gelenek sayesinde pekiştirilirdi. Bu süreç, hem gelinin yeni hayatına başlamasını simgeler, hem de geleneksel bağları güçlü bir şekilde korumayı amaçlardı. Bohça taşıma ritüeli, sadece fiziksel bir eşyaların naklini değil, aynı zamanda sevgi, birlik ve beraberliğin de taşınmasını temsil ederdi (KK1).

Sonuç

Evlilik, bireylerin kişisel ve sosyal hayatlarında önemli dönüm noktalarından biridir. Bu nedenle, evlenme adımlarından düğün gününe kadar uygulanan gelenek ve törenlerin amacı, birbirlerine bağlanan iki insanın mutluluğunu sağlamaktır.

Reşidiye kasabası gibi Musul'nun pek çok bölgesinde, evlenme adetleri oldukça zengindir. Ancak günümüzde ekonomik kısıtlar ve yaşam koşullarındaki değişimler, bazı geleneklerin unutulmasına neden olmuştur. Geleneklerin yaşatılmaması, kültürel mirasımızın zenginliğini azaltmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ve yaşam tarzındaki değişimlerle birlikte, bazı geleneklerin izleri hala varlığını sürdürmektedir. Örneğin, gelinlerin beyaz gelinlik giymesi veya başlarına para saçılması gibi adetler, geçmişten günümüze aktarılan alışkanlıklardır ve kendi anlamlarını taşımaktadır.

Son yıllarda, düğünlere eskisi kadar önem verilmediği gözlemlenmektedir. Eşler genellikle sade bir şekilde evlenmeyi tercih etmektedir. Batı tarzı nikahların yaygınlaşmasıyla birlikte, uzun ve masraflı düğün gelenekleri unutulmaya yüz tutmuştur.

Ancak, bu unutulmaya yüz tutan geleneklerin yaşatılması, folklorun amaçlarından biridir. Son yıllarda artan folklor çalışmalarıyla, kültür zenginliğimiz gün yüzüne çıkmaktadır. Değişen yaşam tarzından dolayı geleneğe uygun olarak dönüşen uygulamalar bunların hatırlanması ve yaşatılması kültürel mirasımızın devamlılığı açısından son derece önemlidir.

Sonuç olarak Reşidiye Kasabasındaki evlilik törenleri incelendiğinde yörenin Türkmen elinde, Türkiye ve Türk dünyasında uygulanan evlenme gelenekleriyle benzer ve ortak unsurlar barındırdığı ve Türk kültürünün bir paydaşı olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Kaynakça

Aksoy, M. (2007), *Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme* İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Avşar, M. (2027). “*Konya/ Karapınar Salur Köyü Halk Kültürü ve İnançları*”. Türk Kültür Coğrafyasında Salur Halk İnançları. (Ed.: Yaşar Kalafat vd.), Ankara: Berikan Yayınevi

Başçetinçelik, A. (2009), *Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm*, Adana: Altın Koza Yayınları.

Bayatlı, N. Y. (2017), *Irak Türkmen Folklorunda Geçiş Dönemleri Etrafında Oluşan Halk İnançları (Cilt C1)*, Bağdat: Dar El-şu'un El-Sekafiye El-Emme.

El-Reşid, R. A. (2017), *El-Veciz Fi Tarihi Tellafer*, İstanbul: Kerkük Vakfı.

Ercilasun, A. B. vd. (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, (Kılavuz Kitap) C.II, Ankara, KB. Yayınları.

Gülbahar, B. (2019), *Ortaokul 3. Sınıf, Türkçe Ders Kitabı*. Irak Cumhuriyeti: Eğitim Bakanlığı.

Günay, U. (2000). *İslami dönemde Türk toplumunda kadının yeri ve önemi*. Milli Folklor, 6 (46), 4-9.

Kazmaz, S. (1993), *Halk Hukukunda Evlenme Sözleşmesi*. IV Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, IV Cilt Gelenek, Görenek ve İnançlar. Ankara: Kültür Bakanlığı H.K.A. ve G.G.M. Yay.:167.

Kevseroğlu, N. (2012), *Irak'ta Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Kerkük: Fuzuli Basım ve Yayın Matbası.

Mahmut, M. (1999), *Milli Türkmen Folklorunda Evlenmek*, Gökbörü Dergisi, Kısım, 8.Sayı.

Nahya, Z. (1987), *Kız İsteme ve Söz Kesme Gelenekleri Üzerine Bir Atlas Denemesi*, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi, c. IV. (Gelenek Görenek ve İnançlar), Ankara: KBMFAD Yayınları.

Örnek, S. V. (1988), *100 Soruda İlkelerde Din. Büyü*, Sanat, Efsane, İstanbul: Gerçek Yayınevi, İkinci baskı.

Örnek, S. V. (2000), *Türk Halkbilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Önal, M. N. (1998), *Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Paşayev, G. (2010), *Irak Türkmen Folkloru*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, (177-180).

Saatçi, S. (2015), *Irak Türkmen Boyları*, İstanbul: Ötügen Neşriyat.

Sarıyev, B. (1999), *Dede Korkut'ta Geçen Bazı Gelenek-Görenekler, Halk İnanışları, Değişimler ve Bugün Türkmenistan'daki İzleri*, Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara.

Telaferli, A. (2009), *Telafer'de Gelenek ve Görenekler*, Kardeşlik Dergisi, 11(43). Sayı.

Yazaroğlu, F. (2021), *Min Diyar El-Turkman*, Kerkük: Fuzuli Yayınevi.

Yakıcı, A. (1991), *Düğün Kelimesi Ve Kültürünüzdeki Yeri Üzerine*, [Elektronik Sürüm]. Milli Folklor Dergisi, 2, s.33-36.

Yeşil, Y. (2024), *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri* (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri, Ankara: Eskişehir Türk Dünyası Kültür Başkenti Yayınları.

İnternet kaynakları

Tarık Fathi, 20.11.2012, <https://alba7th.yoo7.com/t7970-topic/> Erişim Tarihi: 28.10.2024)

İlyas Bekir, (2017), <https://www.sada-tr.com/> (Erişim Tarihi 28.10.2023)

Casim Muharrem, C.(2010). Reşidiye Kasabası. Musul: Erişim adresi <http://turkmeneli.org.tr/> (Erişim Tarihi 20.10.2023)

Kaynak Kişiler

KK1	İlyas Reşidiyeli	68	Evli	Emekli Memur	Lise Mezunu	Reşidiye
KK2	Muhammed Mustafa	67	Evli	Emekli Öğretmen	Üniversite Mezunu	Reşidiye
KK3	Sabri Eyüp	52	Evli	Çiftçi	İlkokul	Reşidiye
KK4	Şuca ^c Eyüp	49	Evli	Memur	Üniversite Mezunu	Reşidiye
KK5	Şükür Reşidiyeli	67	Evli	Emekli ve Folklorcu	Üniversite Mezunu	Reşidiye

Extended Abstract

In human life, three significant transitional periods are recognized. In the culture of Iraqi Turkmen, marriage is a rich tradition filled with beliefs and practices, beginning with the proposal and concluding with post-wedding rituals. Marriage ceremonies, which also have a social function, bring together individuals of all ages, strengthening their bonds, forming a strong family and community structure, and reinforcing the spirit of unity and togetherness. During this process, elements such as shared values, beliefs, rituals, traditions, celebrations, and music contribute to the connection between the past and the present. Culture is a fundamental building block that reflects the traditions, customs, practices, and beliefs of a society and is passed down from generation to generation. The cultural elements that become traditional within a society over time constitute folk culture, which is most evident during life's transitional periods. Many customs, traditions, and beliefs have formed around these periods. The second significant transitional period in life is marriage. The marriage process, starting with the selection of a spouse, encompasses a period that affects the entire lives of the individuals getting married. This study examines the marriage tradition in the Turkmen town of Rashidiya in Mosul province, identifying and analyzing the customs and practices related to preparations before, during, and after marriage. The study aims to document and preserve the nearly forgotten marriage traditions in the Turkmen folk culture of Rashidiya, Mosul, to pass this cultural heritage on to future generations through written records. Marriage is one of the oldest traditions in human history and has been celebrated with various ceremonies in almost every culture. Although these ceremonies are based on entertainment, they can actually be traced back to their roots as marriage ceremonies. Even today, the origins of many traditions in marriage ceremonies are based on old customs. Marriage is one of the important turning points in the personal and social lives of individuals. Therefore, the purpose of the traditions and ceremonies applied from the steps of marriage to the wedding day is to ensure the happiness of two people who are connected to each other. In many regions of Mosul, such as the town of Reşidiye, marriage customs are quite rich. However, today, economic constraints and changes in living conditions have caused some traditions to be forgotten. The failure to keep traditions alive reduces the richness of our cultural heritage. With the development of technology and changes in lifestyle, traces of some traditions still exist. For example, traditions such as brides wearing white wedding dresses or throwing money on their heads are habits that have been passed down from the past to the present and carry their own meanings. In recent years, it has been observed that weddings are not given as much importance as before. Spouses generally prefer to get married in a simple way. With the spread of Western-style weddings, long and expensive wedding traditions have been forgotten. However, keeping these forgotten traditions alive is one of the purposes of folklore. With the increasing folklore studies in recent years, our cultural richness is coming to light. Although we have traditions that do not fit the changing lifestyle, remembering and keeping them alive is extremely important for the continuity of our cultural heritage. In recent years, weddings are not as important as they used to be. Spouses generally prefer to marry simply. With the widespread use of Western-style weddings, long and costly wedding traditions have been forgotten. However, one of the aims of folklore is to keep these forgotten traditions alive. With the increasing number of folklore studies in recent years, our cultural

richness is coming to light. The practices that have transformed in accordance with the tradition due to the changing lifestyle are extremely important for the continuity of our cultural heritage. As a result, when the marriage ceremonies in Reshidiye Town are analyzed, it is clearly seen that the region has similar and common elements with the marriage traditions practiced in Turkmen province, Turkey and the Turkic world and is a stakeholder of Turkish culture.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile arasında mali çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Ethics Committee Permission

Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human and animal). The article belongs to the field of literature.

Deconfliction Statement

The author of the article declares that there is no conflict of financial interest between him and any institution, organization, person related to this study.

Support and Thanks

Support was not received from any institution or organization in the study.

